

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

-

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Tehokkaan kotoutumisen aikana tarvitaan saumatonta yhteistyötä kuntien, hyvinvointialueen (sosiaali- ja terveystyöpalvelut), TE-keskusten työllistämispalvelujen (joita ollaan lakimuutoksella siirtämässä peruskunnan vastuulle) sekä KELAn kesken, jolloin tulee huomioida kokonaisvaltaisesti kotoutujan henkilökohtaisista olosuhteista johtuvat tarpeet. Myös työllisyydenhoidon TYP-toiminta ja

– osaaminen olisi tällöin syytä olla tarjolla asiakkaan hyväksi.

Hyvinvointialueen, kuntien ja muiden toimijoiden monialainen yhteistyö ja palvelujen yhteensovittaminen yksilökohtaisista tarpeista on merkittävä osa kotouttamista. Eri toimijoiden roolit ja vastuut

tulee olla selkeät, jotta kotoutumisen kokonaisprosessi olisi toimiva ja tukisi nopeaa integraatiota yhteiskuntaan. Muun muassa päävastuu kotouttamisprosessista, kotoutumissuunnitelmasta sekä dokumentoinnista tulisi olla selkeä. Kaiken päätavoite tulee olla riittävä kielitaito sekä koulutukseen ja työelämään integroituminen. Sosiaalinen integraatio tulee myös huomioida.

Kunnilla on lakiesityksen mukaan kotouttamistyössä jatkossa kokonaispäävastuu ja merkittävä rooli, mutta lain valmistelussa tulee huomioida myös hyvinvointialueen sote-palvelujen osalta kotouttamistyön merkittävyys ja lain tulisi tukea tämän näkyvyyttä osana hyvinvointialueen valmistelua ja toteutusta. Yhdyspinta eri toimijoiden välillä on merkittävä. Toimiva kotouttamissuunnitelma koostuu monialaisista palveluista.

Erityisesti lasten ja nuorten maahanmuuttajien huomioiminen kunnan palveluissa on merkittävässä roolissa heidän yhteiskunnallisessa kiinnittymisessään. Hyvän ja tuetun koulupolun alku on monelle lapselle tärkeä vaihe kotoutumista. Tässä vaiheessa tulee myös huomioida tiivis yhteistyö kodin ja koulun välillä, jotta myös vanhemmat ovat tietoisia suomalaisesta koulukulttuurista sekä sitä kautta saavutettavista kyvyistä kouluttautua ja työllistyä.

Lakiesityksessä kotouttamisaikaa lyhennettäisiin. Todellisuudessa on kuitenkin todettu, että maahanmuuttajien erityisen tuen tarve on joidenkin kohdalla pitkä ja tarvitaan pitkään jatkuvaa rinnalla

kulkevaa ja palveluja yhteen sovittavaa ohjausta ja tukea. Näin ollen myös lain pitäisi tukea kotouttamisajan ja suunnitelman osalta yksilöllisiä tarpeita, eikä kiinnittyä tarkkaan määräaikaan.

Kotouttamislaki ei huomioi alueiden maahanmuuttajamäärien vaihtelua. Pienillä paikkakunnilla kotouttamiskoulutusta ei voida aloittaa osallistujamäärien pienuuden takia kovin usein. Maahanmuuttajalle voi tulla pitkä odotusjakso koulutukseen pääsyyn, mikä kuluttaa kotouttamisaikaa.

Toisaalta laissa korostetaan hyvin matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa kaikille Suomeen muuttaneille maahantulon perusteesta ja elämäntilanteesta riippumatta. Ohjausta ja neuvontaa pitäisi olla kuntatasolla riittävästi ja helposti saatavilla. Tämä tukee nopeaa kuntaan kiinnittytymistä.

Lakiesityksessä on tuotu esille erityisesti naisten kotouttaminen ja tätä pidetään hyvänä, koska usein naiset saattavat jäädä kotiin tai omiin kieliryhmiinsä ja kotoutuminen ei edisty.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Kotoutumiskoulutuksella, luku- ja kirjoitustaitokoulutuksella, aikuisten perusopetuksella ja muun muassa lastenhoidolla tuetuilla koulutuksilla tulee tukea koulutukseen ja työelämään pääsyä. Nämä palvelut tulee olla laissa määritelty hyvin. Keskeisinä haasteina työelämään pääsystä on todettu kielitaidon haasteet, joten laissa esitetty kielitaidon päättöarvio on tarpeen ja lisätuki on lain kautta mahdollistuttava.

Voimassa olevan kotoutumislain nojalla on mahdollista tukea omaehtoisia opintoja työttömyysetuudella säädetyin edellytyksin. Laissa esitetään, että uudistettaisiin näitä edellytyksiä, jotta maahanmuuttajien mahdollisuudet kehittää osaamistaan ei heikkene kotoutumissuunnitelman keston lyhentyessä. Näkemyksemme mukaan mahdollisuuksia ei saa heikentää, vaan lisätä mahdollisuuksia

osaamisen kasvattamiseen.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Lakiesityksessä korostetaan osana kuntien kotoutumishjelmaa nopeaa siirtymää töihin ja koulutukseen ja tämän työn tehostamista. Tämä työ on todella merkittävää ja erityinen huomio tulee olla

työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen haasteissa ja miten maahanmuuttajien työelämäosallisuuden prosesseissa huomioidaan tämä, että heitä tuetaan kohti työmarkkinoita, joissa on kysyntää.

Yhteiskuntaorientaatiolla on tarkoitus tarjota perustavanlaatuista tietoa Suomessa asumisesta, elämisestä ja työskentelemisestä. Se antaa tarvittavia kansalaistaitoja, tutustuttaa tulijan Suomen tarinaan ja antaa hyvät eväät Suomeen kotoutumiseen. Yhteiskuntaorientaatio vahvistaa maahanmuuttajien ymmärrystä suomalaisesta yhteiskunnasta sekä omista oikeuksista ja velvollisuuksista. Yhteiskuntaorientaatiolla tuetaan sosiaalista integraatiota sekä yhteiskuntaosallisuutta ja näin ollen ennaltaehkäistään maahanmuuttajien negatiivista stigmatisaatiota ja sekrekaatiota. Tavoite tulee olla

nopea aktiiviseksi kuntalaiseksi pääsy ja yhteenkuuluvuus muiden kuntalaisten ja näin ollen lain edistämä yhteiskuntaorientaatio tavoite on todella hyvä. Tutkimusten mukaan maahanmuuttajataustaiset kokevat ulkopuolisuuden tunteita suhteessa muuhun yhteiskuntaan.

Lakiesityksessä korostetaan yhteiskuntaorientaation toteutuksen omakielisyyttä. Joidenkin kieliryhmien osalta voi tulla toteutuksessa iso haaste ja jo yhdessä kunnassa kieliryhmiä voi olla kymmeniä.

Näin ollen erilaiset toteutustavat tulee olla mahdollisia ja laki ei saa liikaa rajata toteutusta. Toteutuksessa tulee hyödyntää laajasti myös 3. sektorin toimijoita sekä muita sidosryhmiä.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Lakiluonnoksen mukaan kunta ja ELY-keskus sopivat alaikäisen ilman huoltajaa maahan tulleen kuntaan sijoittamisesta. Lakiluonnoksen mukaan hyvinvointialueella on kuitenkin vastuu alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen tai nuoren tuen ja asumisen järjestämisestä sekä edustajan määräämisestä. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että kunta tekee hyvinvointialuetta koskevan päätöksen ilman, että välttämättä neuvottelee asiasta hyvinvointialueensa kanssa. Hyvinvointialueen olisi siten hyvä olla mukana jo siinä vaiheessa, kun kunta ja ELY-keskus neuvottelevat alaikäisten ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten sijoittamisesta kuntaan. Lain tulee edistää

yhteistyötä ja yhteistä päätöksentekoa.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

Kunta päättää jatkossakin pakolaisten vastaanotosta. Tässä tulee kuitenkin huomioida, että yhteistyö hyvinvointialueen kanssa päätöksenteossa ja etukäteisvalmistelussa tulee olla tiivis. Pakolaistaustaisilla on useimmiten tiivis ja pitkäkestoinen tarve sote-palveluille ja monialaiselle yhteistyölle

on laajaa tarvetta.

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

Kunnan kotoutumishjelma sisältää osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin, kotoutumissuunnitelman, monikielisen yhteiskuntaorientaation, koulutuksen, muita kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluita, ohjausta ja neuvontaa sekä jatko-ohjauksen ohjelman päättyessä. Palveluiden tehostaminen ja kotouttamisen nopeuttaminen ovat työelämään siirtymisen ja työllistymisen

näkökulmasta hyvä asia. Epätietoisuus näistä palveluista syntyvistä kokonaiskustannuksista sekä rahoitusjärjestelmän riittävyys luovat kunnan talouteen epävarmuustekijöitä.

Kotoutumisella on tiivis yhdyspinta myös kunnan ja hyvinvointialueen HYTE-toimintaan ja tämä tulee näkyä lain toteutuksessa.

Valtion korvaukset (8 luku)

Hallituksen esitysluonnoksessa korvausjärjestelmän muutos sisällyttäisi mm. tulkitsemiskustannukset osaksi laskennallisia kustannuksia. Tehokkaan kotouttamisen edellytys on maahanmuuttajien

palvelutarpeiden ripeä selvittäminen mahdollisuuksien mukaan jo ennaltaehkäisevänä palveluna.

Tarpeiden mukaisen palvelun oikea aikainen tarjoaminen edellyttää riittävien tulkkauksipalvelujen käyttöä ja näin ollen korvaus olisi hyvä säilyttää erillisenä tai vastaavasti nostaa laskennallisen korvauksen määrää.

Esityksen mukaisesti jatkossa sekä kunta, että hyvinvointialue voisivat hakea valtiolta korvausta niille syntyneistä kustannuksista, jotka ovat kotoutumislain nojalla korvattavia. Kunta voi edelleen hakea kotoutumislain 50§:n mukaan laskennallista korvausta alkukartoituksen järjestämisestä muulle kuin työttömänä työnhakijana olevalle henkilölle, myös muulla perusteella maahan muuttaneen alkukartoituksen järjestämisestä. Tämän toimintamahdollisuuden säilyminen on tärkeää.

Rahoituskysymykset ja maksatus tulisi olla selkeä ja helppo, jotta se tukisi alueita laadukkaan ja vaikuttavan kotouttamistyön toteuttamiseksi.

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Riittävä tiedonsaanti helpottaa ja nopeuttaa oikeanlaisen palvelun löytymistä ja vähentää päällekkäisen työn tekemistä. Kuntiin tulee varmistaa asiakashallinnan vaatimukset täyttävät tietojärjestelmät ja dokumentoinnin sekä arkistoinnin tavat, jotka tukevat myös vaikuttavuuden arviointia. Muun

muassa kotouttamissuunnitelmat sisältävät salassa pidettävää asiakastietoa. Kunta huolehtii kotouttamissuunnitelman tekemisestä muiden kuin työnhakijoiden osalta, jolloin kunta tarvitsee siihen soveltuvan asiakastietojärjestelmän. Tämä edellyttää riittävää resursointia ja osaamista, eikä ratkaisujen ei tulisi olla vain paikallisia.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

Lain valmistelu tulee asemoida hyvin osaksi suunniteltua työvoimapalvelujen kokonaisuudistusta, koska lain päätavoitteissa on selkeät yhdyspinnat ja tavoitteet työelämäosallisuuden ja kouluttautumiseen. Lait ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa. Muutos tuo kunnalle velvoitteita ja lisäresursointivaateita, joiden korvaaminen täysimääräisesti tulee sisältyä ehdotettuun lakipakettiin.

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

Työnantajien, niin yritysten kuin kuntienkin, työvoiman tarpeet on huomioitava ennakoivasti mm. koulutuspalvelujen suunnittelussa.

Mattila Mia
Rauman kaupunki